Opetus- ja kulttuuriministeriö
28.9.2017

Valtiovarain valiokunnan sivistys- ja tiedejaoston pyytämä lisäselvitys: Lastentarhanopettajien alanvaihto ja eläköityminen

Lastentarhanopettajien siirtyminen muihin tehtäviin

Lastentarhanopettajien siirtymistä muihin tehtäviin on selvitetty tutkimuksessa (Onnismaa & Tahkokallio & Lipponen & Reunamo 2013), johon osallistui viisi eteläisen Suomen kuntaa. Vastaajia oli kaikkiaan 475. Heistä 320 oli yliopistokoulutuksen saanutta lastentarhanopettajaa ja 155 sosionomikoulutustaustaista.

Tutkijat havaitsivat, että alttius hakeutua pois lastentarhanopettajan tehtävistä kasvaa ammatin induktiovaiheessa molemmilla koulutusryhmillä. Pedagogisesti painottuneen lastentarhanopettajan koulutuksen suorittaneilla lähtöhalukkuus alkaa laskea tämän jälkeen suoraviivaisesti. Sosiaalialan koulutuksen suorittaneilla (sosionomit) lähtöhalukkuus vauhdittuu induktiovaiheen jälkeen ja alkaa tasaantua vasta noin 20 työvuoden jälkeen. Ero ryhmien välillä on tilastollisesti merkitsevä. Alla oleva kuvio havainnollistaa tilannetta.

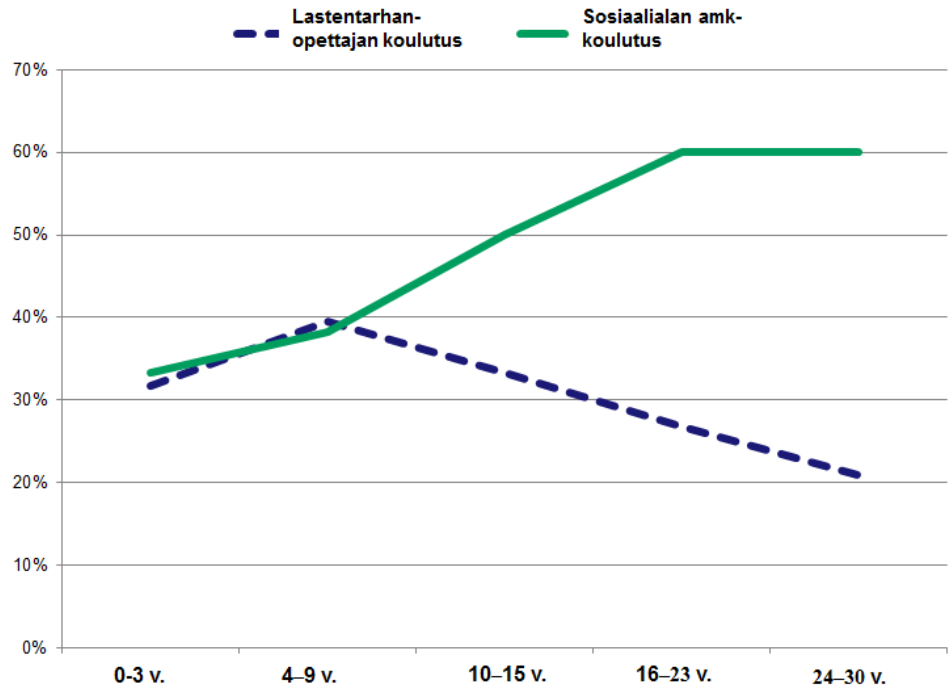

Ammatista lähtöhalukkuus eri koulutuksen omaavilla lastentarhanopettajan tehtävissä toimivilla työuran eri vaiheissa (Onnismaa ja muut, 2013)

Varhaiskasvatuksen tietopohja henkilöstöä koskien ei ole tällä hetkellä kattavaa. Viime kuukausina on kuitenkin valmistunut kaksi selvitystä, joissa on alanvaihtoon ja eläköitymiseen liittyviä osioita. Niitä on referoitu oheisena. Myös yhtä aikaisempaa julkaisua vuodelta 2012 referoidaan ikärakenteen ja eläköitymisen näkökulmasta osalta. Sen osalta tiedot ovat jo 5 vuotta vanhoja mutta suuntaa-antavia edelleenkin.

Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat. Tausta-aineisto varhaiskasvatusta koskevaa lainsäädäntöä valmistelevan työryhmän tueksi. OKM työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:12. Alila, Eskelinen, Estola, Kahiluoto, Kinos, Pekuri, Polvinen, Laaksonen ja Lamberg:

Henkilöstön ikärakenne (keski-ikä ja 95-vuotiaat) vuosina 2020, 2025 ja 2030.

	keski-ikä (vuosi 2015)	**65 vuotta vuonna 2020**	**65 vuotta vuonna 2025**	**65 vuotta vuonna 2030**
Varhaiskasvatuksen johtajat	52,7	24	49,8	71
Lastentarhanopettajat	41,8	8,6	21	35,3
Erityislastentarhanopettajat	47	12,5	34,1	55,9
Lastenhoitajat	43,4	12,5	26,7	41
Perhepäivähoitajat (omassa kodissa)	49,3	34	52,2	63,8

Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017-2030. Suuntaviivat varhaiskasvatuksen osallistumisasteen nostamiseen sekä päiväkotien henkilöstön osaamisen, henkilöstörakenteen ja koulutuksen kehittämiseen. OKM julkaisuja 2017:30. Kirsti Karila, Tuomas Kosonen ja Satu Järvenkallas:

- alan vaihdosta ei ole tutkimusperustaista tietoa (katso kuitenkin seuraava OKM:n tuore selvitys asiasta)
- erääksi syyksi lastentarhanopettajien alalta siirtymisessä on esitetty jo pitkään lastentarhanopettajien siirtymistä luokanopettajiksi. Tästä ei kuitenkaan ole tutkimusperustaista tietoa.
- henkilöstön (lastenhoitajat, opettajat) eläköityminen tulee olemaan lähivuosina suurta

	2025 mennessä	**2030 mennessä**
Lastentarhanopettajat (yo)	1690	3130
Sosionomit (amk)	300	600
Lastenhoitajat	5860	8990
Yhteensä	**7850**	**12 720**

- OAJ:n laskelmien mukaan vuosina 2015–2020 jää keskimäärin 70 päiväkodin johtajaa ja 130 lastentarhanopettajaa tai erityislastentarhanopettajaa eläkkeelle. Vuosina 2021–2025 vastaavat luvut ovat 160 johtajaa ja 340 opettajaa ja erityisopettajaa.
- henkilöstön osalta pulaa on eniten yliopistokoulutetuista opettajista ja erityisopettajista. Henkilöstön saatavuudesta saa tietoja Ammattibarometristä. Sen mukaan suurin pula lastentarhanopettajista on Varsinais-Suomessa, mutta myös Etelä-Pohjanmaalla, Lapissa, Itä-Suomessa ja eteläisessä Suomessa. Pulaa on myös erityisopettajista ja ruotsinkielisistä opettajista.

Varhaiskasvatuksen henkilöstö ja lapsen tuen toteuttaminen. Valtakunnallinen selvitys 2017. OKM julkaisuja 2017:39. Mervi Eskelinen ja Hanna Hjelt:

- Selvityksessä kartoitettiin varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa toimivan henkilöstön alanvaihtosuunnitelmia.

- Saatuja vastauksia on raportoitu suhteessa henkilön työtehtävään, työskentelypaikkaan, ammattiryhmiin sekä koulutustaustaan. Lisäksi tiedusteltiin mahdollisia syitä alan vaihtamiselle.
- Selvitykseen vastasi 13 290 varhaiskasvatuksen eri henkilöstöryhmien edustajaa (24 % koko henkilöstöstä) 282 kunnasta (96 % Manner-Suomen kunnista).

- **Alanvaihtoa** suunnittelee kymmenen vuoden sisällä 32 prosenttia vastaajista. Näistä 17 prosenttia harkitsee vaihtavansa alaa 2–5 vuoden kuluessa ja 8 prosenttia 6–10 vuoden sisällä. Alle vuoden sisällä alaa on vaihtamassa 7 prosenttia vastaajista. Vastaajista 69 prosenttia ei suunnittele alan vaihtamista tällä hetkellä lainkaan.

- Tarkasteltaessa **alanvaihtosuunnitelmia ja henkilöstön erilaisia työskentelypaikkoja** varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kentällä käy ilmi, että suurin osa alanvaihtoa kymmenen vuoden sisällä harkitsevista (34 %) työskentelee päiväkodissa, avoimessa varhaiskasvatuksessa tai varhaiserityiskasvatuksen tehtävissä. Alan vaihtamista suunnittelee neljännes (25 %) varhaiskasvatuksen kehittämis- tai asiantuntijatehtävissä tai koulussa (24 %) työskentelevistä henkilöistä. Varhaiskasvatuksen johtotehtävissä ja perhepäivähoidossa työskentelevistä 23 prosenttia on aikeissa vaihtaa alaa kymmenen vuoden sisällä.

- **Ammattiryhmittäin** tarkasteluna lastentarhanopettajakelpoisuuden omaavat henkilöt muodostavat suurimman ryhmän alanvaihtoa harkitsevista varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen työntekijöistä. Kyselyyn vastanneista lastentarhanopettajista 39 prosenttia harkitsee siirtymistä pois alalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettajista noin kolmasosa (32 %) harkitsee alan vaihtamista ja lastenhoitajista 29 prosenttia. Perhepäivähoitajien osuus alan vaihtoa harkitsevista oli pienin (23 %).

- **Työtehtävittäin** tarkasteltuna muussa kuin esiopetuksessa työskentelevät lastentarhanopettajat suunnittelevat alanvaihtoa ahkerimmin (41 %). Seuraavaksi eniten alanvaihtoa suunnittelevat esiopetuksessa toimivat lastentarhanopettajat (36 %) ja varhaiskasvatuksen erityisopettajat ja erityislastentarhanopettajat (32 %). Vähiten alanvaihtoa suunnittelevat perhepäivähoitajina (77 %) tai avustajina (76 %) työskentelevät sekä varhaiskasvatuksen johtotehtävissä toimivat (76 %).

- Tarkasteltaessa **alanvaihtosuunnitelmia vastaajien koulutustaustan mukaan** selvästi suurimman ryhmän muodostaa sosiaalialan (sosionomi, sosiaalikasvattaja) koulutuksen saanut henkilöstö. Heistä 45 prosenttia suunnittelee vaihtavansa alaa jossain vaiheessa, 33 prosenttia viiden vuoden sisällä. Yliopistosta tai opistosta valmistuneista lastentarhanopettajista (30 %) sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajista (31 %) alan vaihtoa suunnittelee lähes kolmannes. Lastenhoitajista 29 prosenttia ja perhepäivähoitajista 17 prosenttia suunnittelee alan vaihtamista.

- **Syyt alanvaihtosuunnitelmiin.** Merkittävimmiksi syiksi vastaajat ovat valinneet
    - palkkauksen (52 %),
    - työn fyysisen tai henkisen kuormittavuuden (39 %) sekä
    - varhaiskasvatusalan vähäisen arvostuksen (32 %).
    - Työuralla etenemisen heikot näkymät on valinnut syyksi 20 prosenttia vastaajista ja
    - työn vastuullisuuden 14 prosenttia.
    - Muita mahdollisia syitä ovat työaika (8 %) ja se, ettei työ vastaa koulutusta (7 %) sekä työtehtävien epäselvyys (7 %).